



Food and Agriculture  
Organization of the  
United Nations

# PESTİSİDLƏRİN HƏYAT DÖVRIYYƏSİNİN İDARƏ OLUNMASI

Təhlükəsiz və yaşıl kənd  
təsərrüfatı naminə



global  
environment  
facility  
INVESTING IN OUR PLANET



## Pestisidlərdən minimum istifadə

Pestisidlər bitkiləri qorumaq, zərərvericilərə və xəstəliklərə qarşı mübarizə aparmaq üçün yüz ildən çoxdur ki istifadə olunur. Lakin onların kortəbii şəkildə istifadəsi insan sağlamlığı və ətraf mühit üçün risklər yaradır, biomüxtəlifliyin itirilməsinə və buna bağlı olaraq torpaq deqradasiyasına səbəb olur. Bütün bu təhlükələrə baxmayaraq, pestisidlərin qlobal istifadəsi son onilliklərdə sürətlə artıb. Belə ki, aktiv maddələrin həcmi 1990-cı ildə 1,79 milyon ton, 2020-ci ildə 2,7 milyon ton olmuşdur. Hər hektar üçün orta hesabla əkin sahəsinə pestisidlərin tətbiqi isə 2020-ci ildə 1,8 kq -a çatmışdır. Pestisid ticarəti 2020-ci ildə təxminən 7,2 milyon ton olmaqla, ümumi dəyəri 41,1 milyard ABŞ dolları həcmində qiymətləndirilmişdir (FAO, 2022).\*

Dünya əhalisinin sayı 2050-ci ilə qədər global ərzaq tələbatının təqribən 50 faiz artmasına səbəb olacaq. Heç bir tədbir görülməyə bu, pestisidlərin istifadə həcmində görünməmiş bir nəticəyə gətirib çıxaracaqdır. Bu tendensiyanın qarşısını almaq üçün **pestisidlərin həyat dövriyyəsi boyunca düzgün idarə olunmasını və onlara alternativləri təşviq etmək lazımdır. Bu tək cə təhlükəli pestisidlərə deyil, bütün pestisidlərə aid edilməlidir.**

**Bu məqsədə çatmaq üçün qida təchizatı və dayanıqlığa xələl gətirmədən aqro-ərzaq sisteminin ətraf mühitə, iqlimə və insan sağlamlığına təsirlərini minimuma endirməklə yanaşı, daha az və ya ümumiyyətlə heç bir pestisiddən istifadə etməyən istehsal sistemlərini təşviq etmək vacibdir.**

\*FAO 2022. Pestisidlərin istifadəsi, onların ticarəti və pestisid indikatorları - Qlobal, regional və milli tendensiyalar, 1990 - 2020. FAOSTAT Analitik xülasələr, N 46. Roma



© FAO/Christiano Minichiello

## Pestisidlərin həyat dövriyyəsinin idarə olunmasının məqsədləri

Məqsədlər aşağıdakılardır:

- ▶ pestisidlərdən asılılığı azaltmaqla onlardan daha az istifadə;
- ▶ pestisidlərin tətbiqi zamanı insan sağlamlığı və ətraf mühitə mənfi təsirlərin qarşısının alınması;
- ▶ qida təhlükəsizliyinin təmin olunması və məhsulda pestisid qalıqlarının toplanmasının önənməsi
- ▶ pestisidlərin təhlükəsiz istehsalı, daşınması, saxlanması, satışı və yaranan tullantıların utilizasiyasını təmin etmək.

Mövcud təhlükələri nəzərə alaraq, milli səviyyədə pestisidlərin həyat dövriyyəsinin idarəetmə sistemlərinin inkişaf etdirmək risklərin aradan qaldırılması, mənfi təsirlərin qarşısının alınması və ya azaldılması üçün ən vacib amildir.

**Pestisidlərin istehsalından başlayaraq onların istifadəsi və son utilizasiyasına qədər bütün elementləri nəzərə almaqla, pestisidlərin vahid şəkildə idarə olunması olduqca önəmlidir.**

## Davranış Kodeksi və Beynəlxalq Konvensiyalar

Pestisidlərin idarə edilməsi üzrə Beynəlxalq Davranış Kodeksi ("Davranış Kodeksi") hökumətlər və digər maraqlı tərəflər üçün istehsal, qeydiyyat, idxal, daşınma, saxlama, istifadə, yaranmış tullantı və boş pestisid qablarının idarə olunması daxil olmaqla, pestisidlərin kənd təsərrüfatına və ictimai sağlamlığa təsiri baxımından onların bütün həyat dövriyyəsi boyunca idarə edilməsi üçün könüllü çərçivələr təmin edir (FAO/WHO, 2014).

Davranış Kodeksi, insan sağlamlığı və ətraf mühit ucun riskləri azaltmaqla yanaşı, bitki muhafizəsinin effektivliyini təmin edən pestisidlərdən istifadə edilməsi və onlardan istifadənin azaldılması üzrə ən yaxşı təcrübələri təbliğ edir. Bundan əlavə, Rotterdam, Stokholm və Bazel konvensiyaları pestisidlərin həyat dövrünün idarə edilməsinin xüsusi elementləri ilə bağlı hüquqi cəhətdən məcburi beynəlxalq sənədləri ehtiva edir.



## Pestisidlərin həyat dövriyyəsinin idarə olunması



### Müvafiq siyasət və qanunvericilik

həyat dövriyyəsinin hər bir elementinə nəzarət etmək və tənzimləmək



### Daşınma

Təhlükəsiz daşınmanı təşviq etmək

Pestisidlərin həyat dövriyyəsinin idarə olunması, dövriyyənin bütün mərhələlərində tənzimləyici və texniki nəzarətdir. Buraya pestisidlərin istehsalı, qablaşdırılması, etiketləmə, qeydiyyatı, qanunvericilik və tənzimləmə, paylanması, satışı, daşınması, saxlanması, emalı, tətbiqi, istifadəsi, əlaqəli tullantıların utilizasiyası, pestisidlərin və onların qalıqlarının monitorinqi daxildir.



### İstehsalat

pestisidləri təhlükəsiz istehsal etmək



### Saxlanma

təchizat yerlərində zəruri şəraitin təmin olunmasına nəzarət etmək

Həyat dövriyyəsinin düzgün idarə olunması pestisidlərin tətbiqinin təhlükəsizliyini və effektivliyini təmin edir, eyni zamanda sağlamlıq və ətraf mühitə mənfi təsirləri minimuma endirir, biomüxtəlifliyi və torpağın münbitliyini qoruyur.



### Qablaşdırma

hər hansı sızma və buna bağlı arzuolunmaz təsirlərin qarşısını almaq



### İstifadə və tətbiq

çiləyicilərdən istifadə zamanı mənfi təsirə məruz qalmanın qarşısını almaq və ətraf mühitə təsirləri azaltmaq

Dövriyyənin hər bir elementi və müvafiq qabaqcıl təcrübələr haqqında ətraflı məlumat üçün **Pestisidlərin idarə edilməsi üzrə Beynəlxalq Davranış Kodeksinə** müraciət edin.



### Etiketləmə

təhlükəsizliyi və düzgün istifadəni təmin etmək



### Pestisid tullantılarının utilizasiyası

tullantıları ekoloji cəhətdən təhlükəsiz şəkildə məhv etmək



### Qeydiyyat

pestisid dövriyyəsinin təhlükəsizliyinə nəzarət etmək



### Pestisidlərin və pestisid qalıqlarının monitorinqi

həm daxili istehlak, həm də ixrac üçün ərzaq təhlükəsizliyini təmin etmək



Davranış Kodeksinə keçid üçün kodu skan edin

## Pestisidlərin həyat dövriyyəsinin əsas elementləri





## Pestisidlərin idarə edilməsinə FAO-nun baxışı

Pestisid risklərinin azaldılması FAO-nun davamlı məhsul istehsalına, intensivləşdirilməsinə və diversifikasiyasına nail olmaq üçün əsas strategiyalarından biridir. FAO, pestisidlərin həyat dövriyyəsində bütün tələb olunan tənzimləyici və texniki tədbirləri nəzərə alaraq pestisidlərin idarə edilməsinə kompleks şəkildə yanaşır. Burada əsas məqsəd pestisidlərin təhlükəsiz və səmərəli şəkildə istifadəsi, eyni zamanda insanlar, heyvanlar, bitkilər və ekosistemlər də daxil olmaqla sağlamlıq və ətraf mühitə heç bir mənfi təsir olmamasını təmin etməkdir.

FAO-nun pestisidlərlə bağlı risklərin azaldılması istiqamətində yanaşması aşağıdakıları əhatə edir:

- qanunvericilik və qaydalar
- institusional potensialın gücləndirilməsi
- aşağı riskli məhsulların seçilməsi
- pestisidlərdən rasional istifadə
- pestisid tullantılarının düzgün idarə olunması
- qlobal əlaqələndirmə, məlumat mübadiləsi və regional əməkdaşlıq

## Davamlı İnkişaf üçün 2030 Gündəliyi və FAO-nun Strateji Çərçivəsi kontekstində pestisidlərin düzgün idarə olunması

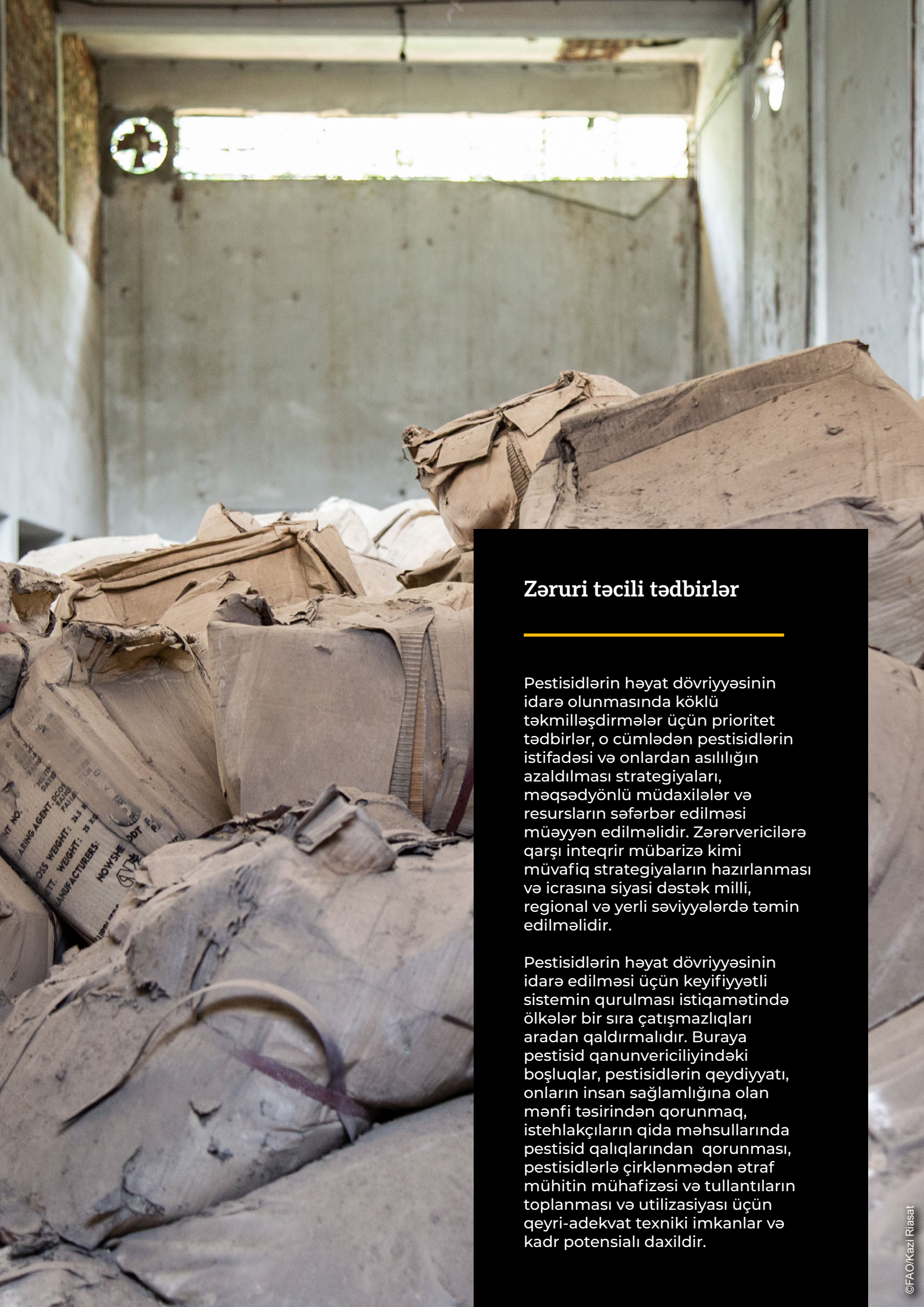
Pestisidlərin həyat dövrünün səmərəli idarə olunması, xüsusilə aşağıdakı Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM) kontekstində Dayanıqlı İnkişaf üçün 2030 Gündəliyinə nail olunmasına öz töhfəsini verir:



DİM-lər arasında xüsusilə Hədəf 12.4 razılaşıdırılmış beynəlxalq çərçivələrə uyğun olaraq kimyəvi maddələrin və bütün tullantıların həyat dövrü ərzində ekoloji cəhətdən səmərəli idarə edilməsinə nail olmaq ilə birbaşa bağlıdır. O, insan sağlamlığına və ətraf mühitə mənfi təsirləri minimuma endirmək üçün havaya, suya və torpağa tullantıların azaldılmasını tələb edir.

Bundan əlavə, FAO-nun 2022 - 2031-ci illər üzrə Strateji Çərçivə sənədi daha yaxşı istehsal, daha yaxşı qidalanma, daha yaxşı ətraf mühit və daha yaxşı həyat üçün səmərəli, inklüziv, davamlı və dayanıqlı aqro-ərzaq sistemlərinə transformasiya yolu ilə 2030-cu il Gündəliyini dəstəkləməyi hədəfləyir.





## Zəruri təcili tədbirlər

Pestisidlərin həyat dövriyyəsinin idarə olunmasında köklü təkmilləşdirmələr üçün prioritet tədbirlər, o cümlədən pestisidlərin istifadəsi və onlardan asılılığın azaldılması strategiyaları, məqsədyönlü müdaxilələr və resursların səfərbər edilməsi müəyyən edilməlidir. Zərərvericilərə qarşı inteqrir mübarizə kimi müvafiq strategiyaların hazırlanması və icrasına siyasi dəstək milli, regional və yerli səviyyələrdə təmin edilməlidir.

Pestisidlərin həyat dövriyyəsinin idarə edilməsi üçün keyfiyyətli sistemin qurulması istiqamətində ölkələr bir sıra çatışmazlıqları aradan qaldırmalıdır. Buraya pestisid qanunvericiliyindəki boşluqlar, pestisidlərin qeydiyyatı, onların insan sağlamlığına olan mənfi təsirindən qorunmaq, istehlakçıların qida məhsullarında pestisid qalıqlarından qorunması, pestisidlərlə çirkənlənmədən ətraf mühitin mühafizəsi və tullantıların toplanması və utilizasiyası üçün qeyri-adekvat texniki imkanlar və kadr potensialı daxildir.



## Layihə haqqında

Qlobal Ətraf Mühit Fondu tərəfindən maliyyələşdirilən və FAO tərəfindən icra olunan "Mərkəzi Asiya ölkələrində və Türkiyədə pestisidlərin həyat dövrüyəsinin idarə olunması və DÜÇ-lərə aid edilən pestisidlərinin utilizasiyası" layihəsi ölkələrin milli prioritetləri əsasında aşağıdakı tədbirlər çərçivəsində dəstək verir:



Əhalinin sağlamlığına və ətraf mühit üçün yüksək risklər yaradan DÜÇ və digər istifadəyə yararsız pestisidlərdən yarana biləcək təhlükələri azaltmaq

1

2

Pestisidlərin həyat dövrüyəsinin bütün elementlərinin düzgün idarə olunması üçün hüquqi və institusional çərçivəni gücləndirmək



Qabaqcıl kənd təsərrüfatı təcrübələrini tətbiq etməklə pestisidlərdən istifadəni azaltmaq

3

4

Layihə nailiyyətlərini və öyrənilən təcrübələri paylaşmaq



Layihənin məqsədləri:

- ▶ DÜÇ-lərin və istifadəyə yararsız pestisidlərin təhlükəsiz şəkildə saxlanması və utilizasiyası;
- ▶ müxtəlif pilot layihələri vasitəsilə pestisidlərlə çirklənmiş sahələr üçün FAO-nun müvafiq idarəetmə yanaşmasını nümayiş etdirmək;
- ▶ boş pestisid konteynerlərinin toplanmasının və idarə olunmasının təşviqi;
- ▶ pestisidlərin həyat dövrüyəsinin bütün elementlərinin düzgün idarə olunması üçün hüquqi və institusional çərçivəni gücləndirmək;
- ▶ **Daha yaxşı istehsal, daha yaxşı qidalanma, daha yaxşı ətraf mühit və daha yaxşı həyat** üçün əsas məhsullarda kimyəvi pestisidlərin istifadəsinə alternativlərin uğurlu tətbiqini artırmaq.

ƏLAQƏ

BMT-nin Ərzaq və Kənd  
Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO)

Layihənin veb sahifəsi  
[www.fao.org/in-action/pesticides-central-asia](http://www.fao.org/in-action/pesticides-central-asia)

**Viorel Gutu**  
Mərkəzi Asiya üzrə subregional  
kordinator və FAO-nun Türkiyə təmsilçisi

**Tania Santivanez**  
Baş mütəxəssis

**Birim Mor**  
Pestisid riskləri üzrə kommunikasiya  
mütəxəssisi